

بسم الله

Wardheer News
NEWS FROM AFAR!

Dardaaran ka yimi Carafa oo Soomaalida ku socda

W/Q Siciid Ow Faarax

Sebt. 23, 2015

Subxaana Allaah, wuquufka Carafo markaad taagantahay, waxaad xasuusanaysaa dhimashada, qofkasta oo inaga mida sugaysa oo aad sawiranaysaa, waxaa markiiba kugu dhalanaysa sida dhimashadu kuugu dhowdahay, dharka qofka la aasayo loo xiro oo kale ayaad xirantahay, waxaa

kugu soo degdegaysa maxaa muhiim ah ood qaban lahayd intaadan dhiman ka hor, bandhig maqal iyo muuqaal ah oo aadan weligaa hore u arag baa ku hor imanaya.

Maxaa kaa dayacnaa? reerkaagii maxaad uga tegaysaa? Dadkaagii Soomaliyed muxuu kaa dhaxlayaa? Hadana waxaad is oranaysaa waqt badan ma hayside! Maxa kuugu muhiimsan oo aad dhaafi lahayd? Hadii ay mid uun tahay, tan baan dooranayaa, Soomaali baan la dardaami oo nabadaan ku boorinayaa.

Fadlan maqaalkan daabaco, oo isagoo warqado ah akhri si uu saamayn kuugu yeesho, markaad doontona aad ugu noqtid akhrintiisa.

Sidee Soomaalidu isbedel nabadeed ku heli kartaa?

Nabadu waxay ka mid tahay waxyaabaha ugu muhiimsan ee nolosha bini'aadanku ku dhisantahay, marka nadab la helo ayaa qaybaha kale ee nolosha bini'aadanka muhiimka u ah la heli karaa. Sida cibaado suuban, deegaan xasiloon, caafimaad, wax barasho, hor u mar, daryeelka iyo qorshaynta, iyo wixii la mid ah. Sidaa darteed ayaa umada Islaamka ah waxa

ugu horeeya oo ay iskula hadlaan ay u tahay Asalaama Calaykum, oo macneheedu yahay DUCO: nabadi korkiina ha ahaato. Marka su'aashu waxay tahay, sidii isbedel nabadeed Soomaaliya ku heli kartaa?

Illaahay subxanahu wa tacaalaa waxa uu quraankiisa ku yiri:

ان الله لا يغير ما بقوم حتى يغيرة ما بذاته --- صدق الله العظيم--- Hadii aad aayadaan quraanka ah si qoto dheer u fiirisid waxaad fahmaysaa in isbedel uu ku imankaro keliya in gudaha qofku is bedelo, qofka uun bayna ku xirantahay, waxaan ka wadaa isbedelku meel kale kama imanayo. Marka uu qofku waxa uu ku **HADLO/FEKERO**, waxa uu **AAMINSANYAHAY**, waxa uu **DAREEMO** iyo siduu u **DHAQMO** ay is bedelaan oo sida uu rabo noqdaan ayaa waxa is bedeli kara qofkaas ahaanshihiisa iyo falalkiisaba. Bal si fiican ugu fiirso afarta shey ee mudan inay is bedelaan si loo helo isbedelka la rabo (Nabada), afartuba waa gudaha qofka, marka gudaha qofku uu isbedelo oo Nabad noqdo ayaa debeda qofkuna is bedeli kartaa oo Nabad noqon karaa, waxaa muhiim ah in rabitaanka isbedelka uu masuuliyadeeda si buuxda u qaataa qofka ibedelka raba, dhibka uu qofku ku jiro, wuxu doonaba ha ahaadee, isaga ayaa masuul ka ah, qof kalena uma keenin dhibkaas, xalkeedana isaga ayaa samaysan kara, qof kalena uma xalinayo, sidaas darteed waa muhiim in masuuliyad la qaato.....Anigaa colaada keenay, gudaha ayaan colaad ka ahaa. Hadana anigaa nabada keenaya, gudahaana nadab ka dhigayaa, sida aayada quraanka kor ku xusan noo sheegayso. Marka waxaan isku deyayaa hadii Alle idmo in aan halkan kula **DARDAARMO** umada Soomaaliyeed, una faahfaahiyoo intii Illaahay, caza wa jala, iga wafajiyo, afartaa arimood ee isbedelka gudaha qofka dhalin kara, anigoo u kala hormarinaya sida ay u kala muhiimsanyihin.

1. Hadalka ama Fekerka Qofka

Nabigena suuban CSWS waxuu yiri: “qofkii ilaahay iyo maalinta qiiyaame rumaysanow, wax fiican ku hadal ama iska aamus”. Waxa uu qofku ku hadlo ama ku feker waa waxa ugu muhiimsan ee maskaxda qofka qorsheeya ama programmiya, qofkana maskaxda ayaa hagta oo waxa uu samaynayo go'aamisa. Maskax programm fiican ku jiro wax fiican ayay soo saartaa, hadii programm xun ku jirona wax xun ayay soo saartaa. Nabada waxa aad ka sheegtid marka aad keligaa tahay oo aad isla sheekaysanaysid iyo marka aad dad la sheekaysanaysidba waa inay wax fiican noqdaan. Sidoo kale waxa aad ku fekereysid ee nabada kusaabsan waa inay wanaagsanaadaan. Hadii aad wararka Soomaalida u fiirsatid, tusaale ahaan colaada yar ee ka dhacda caasimada ama gobolada dalka, sawir weyn ayay ka muujiyaan, aad ayayna u buunbuuniyaan, marmarka qaarkoodna wayba been abuuraan. Halka aysan waxba ka sheegin wanaag badan ama nabada ka jira caasimada iyo gobolada dalka. Arintaas waxa ay keenaysaa programming coladeed, maskaxduna colaad uun bay soo saaraysaa, isla markaana arkaydsaaa.

Xasuuso colaadu waa fal shaydaan, nabaduna waa nimco Illaahay, markasta oo aad colaad ku fekerto ama ka hadshid sheydaan ka iska naar, oo Illahay usoo noqo, nabadana ka feker kana

sheekhee wanaageeda. Go'aan buuxa qaado oo ah inaad isbedel heer hadal iyo heer fekerba bilowdid, inaad nabad rabtid isugu shekee, inaad nabada jeceshahay is xasuusi, nabadu inay horumar keento isku bararuji, muhiim inay tahay sheeg sheeg, iyada wanaageeda ka feker, kana waran mar walba qiimaheeda, tusaalayso adigoo nabada ku nool noloshaadu siday noqon lahay. Markaad wax badan ka sheekaysid kana fekertid nabada, maskaxdaadu waxa ay keenaysaa go'aamo iyo falal ku gaarsiiya nabada, waxaad arkaysaa jidka nabada keeni kara, waxaad ku baraarugaysaa wax kasta oo nabada khalkhal gelin kara, waadna ka hortegaysaa maadaama aad muhiimadeeda fahansantahay, agtaadana ay nabadu qaali ka tahay. Qof nabad ka hadlaya, nabad maqlaya kana fekeraya, nabad uun ayay maskaxdiisu ku hogaaminaysaa, fal nabadeed ayay faraysaa ama u ogolaanaysaa inuu sameeyo.

Waxa is barbar yaala waa nabad oo aan rabno iyo colaad oo aynaan rabin. Marka waxaa waajib ah inaan ka hadlno ama ka fekerno waxa aan rabno oo nabada ah, waxa ayanaan rabina aan is ilowsiino, hadii nala gardaraystana aan wanaag ku bedelno, qofkii na gardaraystay markaas ayuu noo fiicnaanayaa (Suuratul fusilat 34). Arintaa waxa heleya keliya qofkii dulqaata, waxa helaya kelya qof nasiib badan (Fusilat 35) hadii shaydaan colaada kugu qalqaaliyo, oo iska dhici ama qofkaan ku xad gudub ku yiraahdo, shaydaanka iska naar oo Illaahay usoo noqo (Fusilat 36).

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا أَلْسَيَّةُ أَدْفَعُ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ

فَإِذَا أَلَّذَى اللَّهِ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ وَعَذَّا وَعَذَّا كَانَهُ وَوَلَىٰ حَمِيمٌ

وَمَا يُلْقِنَهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُواٰ وَمَا يُلْقِنَهَا إِلَّا ذُو حَظٍ عَظِيمٍ

وَإِمَّا يَنْزَغُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَرْعٌ فَاسْتَعِدْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

٣٥

Nabada wanaageeda oo aad marwalba xasuusnaatid heer hadal iyo heer fekerba waxa ay keenaysaa in ay is bedelaan waxa aad nabada ka **AAMINSANTAHAY** oo aan hoos ku falanqayn doono.

2. Waxa qofku Aaminsanyahay

Waxa qofku aaminsanyahay waxaa lagu qeexi karaa: waxa qofku uu u tixgaliyo inay run yihiin. Qalbigiisa, maskaxdiisa iyo jirkiisuna ku qanacsanyihiin, ku xasilaan ama aysan ka hor iman. Marka qof ahaan adigu maxaa nabada ka aaminsantahay? Waa in aad aaminsantahay inay nabadu xaq Illaahay SWT uu kusiiyay ay tahay, qof kale oo kaa qaadi

karana uusan jirin, ADIGUNA qofna aadan nabad u diidi karin. Waa in aad aaminsantahay inaad mudantahay nabad inaad ku noolaato, waajibna ay tahay inaad nabad ku seexato kuna soo toosto, qof kuu diidi karana uusan jirin, ADIGUNA qofna u diidi karin. Waa inaad aaminsantahay nabadu inay muhiim, muqadas ah tahay, qof ahaana ay aad qaali kuugu tahay, aadna u jeceshahay inaad nadab ku noolaato, qof walba oo kalena aad u ogoshahay in uu nabad ku noolaado.

Heerka aaminida nabada waxa ay muhiim u tahay, maskaxdu inaysan marna ka hor imaan wax kasta oo wanaaga nadaba ku saabsan, ayna alifto/ogolaatana falalka nabada keeni kara, maadama ay aaminsantahay nabada muhiimadeeda. Aaminida nadaba waxa ay sidoo kale ka hor tageysaa oo mooral ahaana qofku diidayaa wax kasta oo nabada lid ku ah.

Hadaba qof colaad ogolaaday, colaad ayuu maqlaa, kuna hadlaa, kuna fekeraa, sidaa darteedna aaminay inuu wax ku helayo, ama meel ku gaarayo. Midaasina waa tan sababtay inay Soomaaliya colaadeedu daba dheeraato, inta qaabkaas wax u socdaana ee aan colaad ka hadlayno, dhegaysanayno, kana fekerayno, waxba isma bedelayaan, colaad baan sii aaminaynaa. Maxaa yeelay gudahna colaad ayaan ka nahay dibadana natijada aan helaynaa colaad ayay noqonaysaa. Ha sugin programme colaad ah maskax helaysa inay natijo nabad ah keento. Programme colaad ah waxaan ka wadaa: (hadal, feker, maqal, aaminid intuba colaad ah).

Culimada cilmu nafsiga marka ay qeexayaan waallida, waxay ku qeexaan: “Inaad samaysid fal kii hore oo kale ah natijo ka duwana natijadii falkii hore ka dhalatayna filatid”, macnaha adigoo falkii hore oo kale mar walba ku celcelinaya, mar walbana natijo kale filnaysid. Bal u fiirso falalka Soomaaliya nabadeeda loo maro waa isku hal, nabada la raadinayana kama imaato. Maxaa yeelay programmada maskaxda nabada raadinaysa hagaya ayaa programmo colaadeed ah, sidaas owgeed nabad kama imanayso. Inay nabadi ka imaato iskaba daaye, mararka qaarkood madasha nabada ayaa laysku laayaa. Taas waxay ku tusaysaa sida ay muhiin u tahay in waxa ay aaminsantahay maskaxda nabada raadinaysaa iyo waxa la raadinayaa (nabada) is leeyihiin, ama is waafaqsanyihiin. Midaas marka la helo ayaa waxaa la heli karaa **DAREEN** fiican iyo saxansaxo nabadeed. Waxaan wax yar ka oranayaa Dareenka qofka.

3. Dareenka Qofka

Dareenka qofku waa waxa uu dareemo sida: Nabada, Faraxa, Rajada, Cabsida, Xanaaqa, Wewelka, iyo wixi la mid ah. Dareenka markaas qofku dareemayo waxaa sababa wuxuu maqlo, ku hadlo, ama ku fekero kadibna waxay gaartaa maskaxda qofka oo kicisaa aaminaad horay maskaxda ugu jirtey. Markaas ayay maskaxdu soo daysaa dheecaan ama danab taas oo sababta darenkaas isaga ah ee qofku dareemayo. Hadii qofku wax fiican maqlo, ama wax fiican ka fekero waxay maskaxdu soo daynaysaa dheecaan ama danab sababa dareen fiican sida Faraxa ama Rajada. Halka marka qofku wax xun maqlo ama wax xun ka fekaro waxay

maskafxdu soo daynaysa dheecaan ama danab sababaya dareen xun sida Cabsi, Xanaaq ama Welwel. Dareen walbana waxaa uu kiciyaa fal ama dhaqan ku aadan dareenkaas. Xaalada dareen ee qofku ku jiro markaas iyada ah, ayay ku xirantahay qaybta maskaxda howl galaysa isla markaas iyada ah. Tusaale ahaan qofka xanaaqsan, cabsanaya ama welwelaya waxaa howl galaysa qaybta maskaxda qofka badbaadisa oo faraysa inuu is difaaco, ordo oo naftisa la cararo ama caawin dalbado. Qofka isla markiiba wadnaha ayaa xoog u qaraaca, caloosha ayaa walaacda, neefsashada ayaa ku adkaata, xanuuno kala duwana ayuu dareemaya. Go'aan ama fal kasta oo uu xiligaas la qaato waxay noqonayaan kuwo ku kooban is badbaadin iyo yaan lagaa sad basan. Marka uu qofku xanaaqiisa ka adkaado, dadkana cafijo ayuu noqonaya qof waxa wanaagsan haleela (suratul Alcimran 134).

**آلَّذِينَ يُنْفِعُونَ فِي الْسَّرَّاءِ وَالصَّرَاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ
وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ**

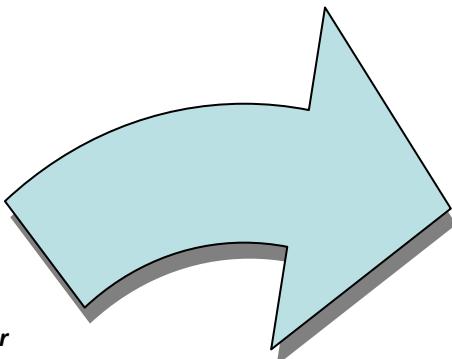

Halka marka qofku Faraxsanyahay, Nabad dareemayo, Rajo fiicana qabo waxaa howl gelaya qaybta maskaxda wax alifta, waxayna faraysaa inay wax walba sidii laga rabey yihin, inuu noloshiisa qorsheeyo ayaa ku dhalanaysa, jihadka wuxuu rabo ee fiican loo maro (waxay donaanba ha ahaadaane) ayuu arkayaa kadibna samaynayaa, qof hal abuur leh ayuu noqonayaa, xirfad kasta oo uu ku jirana wax fiican ayuu ka keenayaa. Sidaas owgeed waxaa la oran karaa waxa uu qofku dareemayo ayaa sal u ah qaabka qofku u **DHAQMO** midaas oo keenta natijada loo jeedo ee qofku markaas haysto , Dhaqanka qofka ayaan halkan wax yar kaga taataaban doono.

4. Dhaqanka Qofka

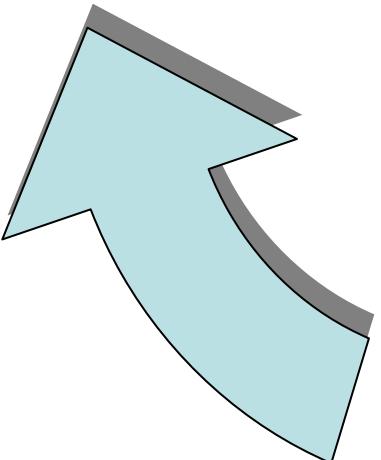
Dhaqanka qofka inkastoo uu yahay wax gudaha qofka ka imanaya, hadana waa waxa keliya ee muuqda oo natijada la rabo ama aan la rabin keenaya. Dhaqanka qofku waa wax iska imanaya (automatic) oo ka dhalanaya waxa qofku aaminsanyay iyo waxa uu dareemayo oo is waafaqsan, marka adigu wax awood ah oo aad leedahay ma jiraan marka la joogo heerkan (qaabka qofku u dhaqmo). Sidaas darteed si qofku Dhaqan ama Action fiican u yeesho waa in uu wax fiican Aaminsanyahay, taas ayaa keenaysa Dareen fiican ka dibna maskaxda iskeed qofka u faraysa Dhaqan fiican.

Marka, sida aan kor kusoo sheegay, qofka wax fiican ku Hadla, wax fiican ku Fekera waxaa uu Aaminaa wax fiican, taanisa waxay keentaa Dareen fiican. Marka hadii aad Nabad rabtid waa in aad Nabad ku hadashaa, kuna fekertaa, taas waxay keenaysaa in aad Nabad Aamintid, oo ay noqoto wax aad kuugu weyn. Marka maskaxdaadu aaminsantahay Nabad waxaad dareemaysaa Dareen fiican sida: Jacayl, isku Kalsooni, Farax, Rajo, hal abuur iyo wixii la mid ah oo dareenada fiican ah. Mar hadii aad Dareen fiican ku jirtid na sida aad u dhaqmaysid ayaa fiicnaanahysa, runtaad sheegaysaa, balantaad oofinaysaa, hadal ahaan iyo fal ahaanba nabad baa lagaa helayaa, adiguna nabad baad helaysaa. Wuxaa geleysaa sil-silad wareegaysa oo aan kala go lahayn, wax fiican uun kasoo baxayaan.

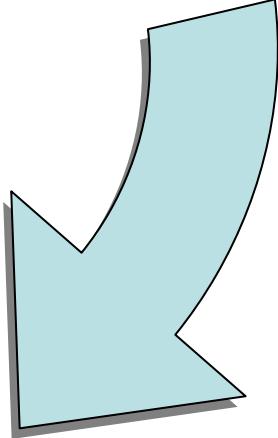

1. *Hadal iyo Feker fiican oo ku saabsan waxaad rabtid ayaad mar walba ku jiraysaa*

2. *Aaminid fiican oo aad ka aamintid waxaad rabtey ayaa imanaysa, taas oo ku siinaysa Dareen fiican ka dibna maskaxdaada ayaa keenaysa hal abuur ku aadan waxaad rabtey*

3. *Dhaqankaaga ku aadan waxaad rabtay ayaa fiicnaanaya. Kadibna waxaad rabtey ayaad helaysaa. Maadaama aad xaqiiqsatay waxaad rabtey. Wixii keenay ayaad marwaleba kucelcelinaysaa*

Sil-Silada isbedelka larabo, wuxuu doonaba ha ahaadee.

Gunaanad

Marka ugu danbayn tii waxaan Soomaali kula **DARDAARMAYAA** hadaad nabad rabtaan, waxaad la imaataan Dhaqan nabadeed. Dhaqan nabadeedna waxaa lagu heli karaa keliya inaad gudaha iska bedelno oo aan Hadlo nabadeed, Fekrado nabadeed iyo Aminaad nabadeed la imaano. Marka intaas la helo uun ayay maskaxdeenu iyo qalbigeenu caafimaadayaan,

wanaagana arkayaan, kadibna keenayaan Dareen nabadeed oo nagu kelifa inaan samayno fal ama Dhaqan nadabi ku imaato. Digniin, arintani isku dhaf, wax xun iyo wax san ma ogola, hadii ay taasi dhacdo way is goosanaysaa oo meeshaadii baad taagnaanaysaa, isbedelkii gudaha ee aan rabnana ma imanayo. Qof colaad ku hadlaya, kana fekeraya, colaadna aaminsan inuu wax ku helayo, hadana nadab raba waxa uu la mid yahay qof shaar madow xiran oo muraayad hor taga rabana inuu muaraayada ka arko isagoo shaar cad xiran, midaas mid dhacaysa maaha, marka hadii Aad shaar cad rabtid inaad muraayada ka aragtid, shaar cad xiro oo muraayada hor tag, sidoo kale hadii Aad nabad inaad kunoolaato rabtid gudahaaga nadab ka dhig, debadaadu nabad ayay noqonaysaa. Sidaas owgeed ayuu Illaahay SWT u yiri.

--- ان الله لا يغير ما بقوم حتى يغيرون ما بأنفسهم --- صدق الله العظيم . Nafta bedel oo sidaan kor kuugu dardaarmay samee ama weligaa meeshaada joog. Waqtigii yaraa ee laysiiyeyna inaan ku dardaarmo intaas ayuu iiga egyahay. Iisoo ducee, i cafina. Geeri warax ku xiga xisaab.

Subxaana Allah, qofku marka uu maalinta carfo taaganyahay, geeri iskaba daaye, waxaa u sawirma maalinta qiiyaamaha iyo xisaabta aakhiro, dad malaayiin ah oo dhar cad cad xiran, oo meel qorax kulul wada taagan. Markaas ayaa waxaa kugu soo dhacaysa war bal is xisaabi intaan lagu xisaabin, cajilad dheer oo noloshadi ah ayaa kuu shidmaysa, waxaad danbi soo samaysay oo dhan ayaa hortaada imanaya. Wuxaa xaqiiqsanaysaa inta Aad nooshahay keliya inaad haysatid fursad danbi dhaaf. Qof kasta oo Soomaali ah waxaa mudan inuu is xisaabiyo inta aan la xisaabin, danbiyadii uu Illaahay ka galay isaga uga towbad keeno, kuwuu bani aadam ka galayna cafis weydiisto, noloshaada inta ka hartayna wax wanaagsan ku hadal, wax wanaagsan dhegeyso, wax wanaagsan ka feker, wax wanaagsan samee markaa inta ka hartay noloshaadu way fiicnaanaysaa insha Allaah, Ka dibna maalintaas adigoo khafiif ah ayaad xisabtaa la kulmaysaa bi'idni Allaah, sidaas bay aduunyaduna kuugu fiicnaanaysaa, aakhiraduna kuugu toosaysaa.

Wixii wanaag oo aan haleelay Illaahay ayaa i waafajihey, waana ku mahadinaya. Wixii aan qaldayna inuu iga cifiyo ayaan wedisnaya. Wa billaahi atowfiq, wasaala calaykum waraxmatu Allaahi wa barakaatu.

Siciid Ow Faarax

Email: saidyare@hotmail.com